

В.Б.Молчанов

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ НА ТЕМУ "ВЕЛИКА ВІЙНА 1914-1918 рр. І УКРАЇНА" (ДО 90-РІЧЧЯ З ПОЧАТКУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ)

2004 р. виповнилося 90 років від початку Першої світової війни. У наукових установах та вищих навчальних закладах відбулися заходи, присвячені цій даті. 15 грудня 2004 р. відділ історії України XIX - початку XX ст. Інституту історії України НАНУ організував Всеукраїнський "круглий стіл" на тему "Велика війна 1914-1918 рр. і Україна". У його роботі взяли участь представники академічних інститутів, архівних установ та вищих навчальних закладів із 11 міст України.

Зі вступним словом до присутніх звернувся директор Інституту історії України НАНУ, академік НАН України *В.А.Смолій*. Він привітав учасників заходу й наголосив на значенні цієї події в історії українського народу, її доленосних наслідках.

Головував на форумі заступник директора Інституту історії України, член-кореспондент НАН України *О.П.Реєнт*. У доповіді "Перша світова війна XX століття та українське суспільство" він охарактеризував стан наукової розробки теми, намітив орієнтири для подальших досліджень. У рамках "круглого столу" було здійснено презентацію нових авторських видань: Україна між світовими війнами (1914-1939). Події. Люди. Документи. Нариси історії. Навчальний посібник / Реєнт О.П., Коляда І.А. - К.: Школа, 2004. - 544 с.; Реєнт О., Сердюк О. Перша світова війна і Україна. - К.: Генеза, 2004. - 465 с.

Із цікавою доповіддю ("Українська проблема в Першій світовій війні: аналіз сучасної російської історіографії") виступив зав. відділу Інституту українознавства ім. І.П.Крип'якевича НАНУ, д-р іст. наук, проф. *М.Р.Литвин* (Львів). Він звернув увагу на однобічне висвітлення російською історичною наукою подій війни, ігнорування російськими дослідниками здобутків української історичної науки.

Стан української історіографії Першої світової війни охарактеризував канд. іст. наук, наук. співроб. Інституту історії України НАНУ *Б.М.Янишин*, який зосередив увагу учасників "круглого столу" на утвердженні в сучасній українській історичній науці регіональних підходів у дослідженні Великої війни.

Доповідь декана факультету соціально-гуманітарних дисциплін Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, д-ра іст. наук, проф. *Б.І.Андрусишина* була присвячена питанням Першої світової війни на сторінках історичної художньої літератури. Він показав, як вплинула війна на формування сюжетів відомих творів світової й вітчизняної літератури.

Головний редактор видавництва "Генеза", пров. наук. співроб. Інституту історії України НАНУ, д-р іст. наук, проф. *О.А.Удод* свій виступ присвятив романтизації світових воєн XX ст. Висвітлюючи жахливі наслідки воєн, учений відзначив, що сучасна європейська історична думка до висвітлення історії війн ставиться критичніше, ніж раніше, аналізуючи, передусім, соціально-економічні аспекти.

Цікавим був виступ д-ра іст. наук, пров. наук. співроб. Інституту історії України НАНУ *В.М.Волковинського*, присвячений бойовим діям на українських землях під час Першої світової війни. Учений охарактеризував головні би-

тви, характер бойових дій. Жваву дискусію викликала його теза про окупацію австрійськими військами в перші дні війни центру Подільської губернії Кам'янця-Подільського та факти про характер бойових дій на Буковині. Крім того, у доповіді було висвітлено участь українців у бойових діях з обох боків фронту.

Низку виступів науковців відділу історії України XIX - початку XX ст. Інституту історії України НАНУ було присвячено питанням побуту та життєвого рівня населення України як напередодні, так і під час війни. Так, у повідомленні інженера-дослідника *О.Л.Вільшанської*, побудованому на багатому фактичному матеріалі, було розкрито характер повсякденного життя та суспільних настроїв населення України в роки війни. Дослідниці досить переконливо вдалося описати атмосферу, яка панувала в суспільстві в той час. У виступі наук. співроб. відділу, канд. іст. наук *В.Б.Молчанова* було охарактеризовано матеріальне становище міського населення Правобережжя напередодні війни.

Значна кількість повідомлень, які були озвучені під час дискусії, стосувалися благодійності, адже саме під час Першої світової війни її рівень суттєво зріс. Заступник головного редактора "Українського історичного журналу", ст. наук. співроб., канд. іст. наук *О.М.Донік* переконливо довів, що зростання громадської благодійності під час війни мало масовий характер і проявлялося в усіх сферах суспільного життя. Цікаве повідомлення, присвячене ролі Тетянинського комітету в наданні допомоги цивільному населенню в роки війни, зробила канд. іст. наук *Н.І.Загребельна*. Канд. іст. наук *Т.М.Куріна* (сміт Мліїв, Черкаська обл.) дослідила благодійну та культурно-освітню діяльність православної церкви в перший період війни. Здобувач відділу історії України XIX - початку XX ст. Інституту історії України НАНУ *Т.М.Николаєва* висвітлила проблему опіки підприємницьким класом навчальних закладів у роки війни. Аспірантка *Г.В.Сегеда* своє повідомлення присвятила біженству як соціальному явищу воєнних років.

Під час роботи форуму було заслухано повідомлення, в яких розкривалися різні аспекти життя українського суспільства доби війни. Так, наук. співроб., канд. іст. наук *О.В.Лисенко* та доцент, канд. іст. наук *І.А.Коляда* у своїх виступах акцентували увагу на розколі та ідейному розмежуванні як у середовищі інтелігенції, так і всього українського суспільства напередодні й під час Першої світової війни. Співробітник Житомирського обласного державного архіву *Р.Ю.Кондратюк* у повідомленні, присвяченому участі волинян у війні, виступив із ініціативою створення книги пам'яті всіх учасників цієї війни. Проблемі українського питання у вітчизняній пресі доби Першої світової війни була присвячена промова ст. наук. співроб., канд. іст. наук *О.О.Крижановської*, яка відзначила, що саме газети були дзеркалом суспільних настроїв того періоду. Наук. співроб., канд. іст. наук *О.М.Машкін* охарактеризував правоконсервативний рух в Україні під час війни. Мол. наук. співроб. *В.Б.Любченко* присвятив своє повідомлення діяльності російської окупаційної влади в Східній Галичині та на Буковині. Дослідник звернув увагу на репресії росіян на окупованих територіях.

Увагу учасників заходу привернули питання міжнародної діяльності Союзу визволення України (доповідь д-ра іст. наук, проф. *І.Г.Патера* (Львів) та становище православного парафіяльного духовництва на українських землях Російської імперії в роки Першої світової війни (1914 - лютий 1917 р.) (доповідь наук. співроб., канд. іст. наук *Г.В.Степаненко*).

Деякі повідомлення було присвячено Півдню України та діям Чорноморського флоту напередодні й під час війни. Так, канд. іст. наук, доцент *Г.Ф.Турченко* (Запоріжжя) присвятила своє повідомлення становищу південних українських земель у роки Першої світової війни. У виступі ст. наук. співроб., канд. іст. наук *П.Г.Усенка* було детально розглянуто специфіку дій Чорноморського флоту під час Великої війни. У повідомленні доцента, канд. іст. наук *О.Б.Шляхова* (Дніпропетровськ) висвітлюється роль підприємництва в торгівельному флоті Півдня України напередодні війни.

В обговоренні доповідей та в дискусіях узяли участь: д-р іст. наук, проф. *А.В.Бойко* (Запоріжжя), д-р іст. наук, проф. *Ю.І.Терещенко*, д-р іст. наук, проф. *О.В.Добржанський* (Чернівці), д-р іст. наук, проф. *І.В.Довжук* (Луганськ), д-р іст. наук, проф. *П.В.Добров* (Донецьк), канд. іст. наук, доцент *І.С.Монолатій* (Івано-Франківськ), канд. іст. наук, ст. наук. співроб. *О.В.Сердюк*.

Загалом "круглий стіл" ще раз підтвердив, що в центрі уваги українських істориків перебувають переважно соціальні ознаки війни, а не бойові дії. Це відповідає загальноєвропейським тенденціям розвитку історіографії зазначеної проблеми.

Завершуючи роботу "круглого столу", член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАНУ *О.П.Реєнт* відзначив, що зустріч була надзвичайно цікавою, змістовною й корисною. Загалом виступило понад 30 доповідачів, які порушили актуальні проблеми історії Першої світової війни та поділилися результатами своїх досліджень. Матеріали "круглого столу" будуть опубліковані в науковому збірнику "Проблеми історії України XIX - початку XX ст."